

Els biòlegs de Hitler

LLIBRES NARRATIVA / 25 FEBRER, 2020

Ja heu vist *Jojo Rabbit*? Em sembla que encara corre per les cartelleres. Un nen rosset i d'ulls blaus té Adolf Hitler d'amic imaginari. Van junts de campaments nazis, aprenen a llançar granades, s'expliquen acudits sobre jueus i tota la pesca. És una pel·lícula que al principi et fa riure molt; després, no tant; i, finalment, et fa plorar tot admirant els peus de Scarlett Johansson. Per desgràcia, la causticitat va esbravant-se pel camí de la moralitat. No és que vulgui convertir-me en Jaume Figueras, sinó simplement posar un exemple a l'atzar de com, de forma continuada, des del món de l'art s'agafen a les guerres mundials, civils, al feixisme o al nazisme com a punt de partida per a les seves creacions artístiques. S'han convertit en un gènere per si mateix amb les seves variants més banals o melodramàtiques. Són obres que tenen el seu públic. Després de tants anys, però, no deixa de tenir, tot plegat, una aroma persistent de ja vist o ja llegit. És fàcil trobar, en pàgines webs d'aquestes que estimen i viuen la cultura, llistes de l'estil: «Les 5 pel·lícules sobre el nazisme que no et pots perdre» o «10 llibres imprescindibles sobre el nazisme i Adolf Hitler». Tenim per triar i remenar i la llista no para de créixer.

Ara és Martí Domínguez —que ja havia tractat, per cert, el tema de la postguerra espanyola amb *La sega* (2015)— qui ve a sumar-se a la producció literària sobre el nazisme. No es pot dir que no ens hagués avisat abans, però. Si donem un cop d'ull a la seva novel·la anterior, *L'assassí que estimava els llibres* (2017) —una divertida i recomanable sàtira del món cultural valencià—, hi trobem el següent diàleg entre dos estudiants de periodisme:

Li va donar el llibre, de títol *Els biòlegs de Hitler*. Cuca va enrogir perquè no s'ho esperava: [...] —Te sorprendrà molt llegir-lo. Veuràs com la ciència se pot posar al servei d'una ideologia, d'extermini i d'eugenesia... Com se pot matar científicament.
—Ja ho sé...
—Crec que no. Gran part de la intel·lectualitat alemanya va ser nazi. És sorprenent com els rectors de les universitats alemanyes varen netejar de professors jueus els seus centres, i com els professors amb carnet nazi feren ràpidament carrera. Alguns de molt notables. Potser d'açò en podríem parlar algun dia al programa. Què te sembla? (p. 263-264)

Bé, Martí Domínguez no n'ha fet un programa de ràdio, lògicament, com volien els seus dos personatges, sinó que n'ha escrit una novel·la: *L'esperit del temps*. Un llibre que tracta exactament d'això.

Cal agrair, d'entrada, la voluntat de Domínguez de voler fixar-se en aspectes laterals de la història per intentar trobar noves mirades a conflictes, com déiem, a bastament coneguts. Així ho va fer a *La sega*, tot descrivint la postguerra espanyola a la zona rural del Maestrat, per a molts remota. I ho fa, ara, posant el focus en el front est de la Segona Guerra Mundial, per centrar-se en la falsa biografia d'un científic nazi durant els anys de creixement del nacionalsocialisme i la posterior guerra mundial.

La novel·la té una estructura circular, ja que es tracta de les memòries que escriu aquest científic, captiu en un camp rus, cap al final de la guerra. Per expiar el seu comportament, per «desnazificar-se», escriu detalladament, capítol a capítol, tots els graons en l'escala de l'horror que va anar enfilant durant la seva joventut i maduresa. Aquesta estructura permet una narració ordenada i sistemàtica, com correspon a un bon científic que actua amb mètode. Ara bé, també li lleva frescor, en certs moments, en què, com a lectors, ja només esperem veure quin serà el següent pas repulsiu que superi l'esfereïdora conducta del protagonista i dels seus companys biòlegs, botànics, filòsofs o psicòlegs, a l'hora de posar-se al servei de la doctrina hitleriana.

El gran punt fort de la novel·la, diria, és l'acurada documentació que posa en joc Domínguez, que li permet desenvolupar amb pols segur les atrocitats d'aquells temps. Des de les primeres expulsions de membres de l'acadèmia pel simple fet de ser jueus a les solucions aportades per l'eugenesia. Amb tot luxe de dades, i servint-se de persones reals vinculades al nazisme, l'autor d'origen algerienc ens descobreix noms com Kurt Stavenhagen, Hildegard Hetzer o Fritz Knoll. Personalitats de prestigi que, de forma més o menys entusiasta, van treballar sota les ordres del Führer per ajudar a fer créixer el gran imperi alemany.

El narrador fictici (només podem deduir a l'inici que, irònicament, es diu Adolf) ens explica la seva ascensió dins del món universitari gràcies, en part, a les obligades desercions de científics jueus. La fredor amb la qual redacta concorda perfectament amb l'actitud amb la qual encara la seva promoció meteòrica, sempre a mig camí de l'autèntica vàlua personal i de la via lliure oberta pels adscrits al nacionalsocialisme. Això li permet prosperar fins a cert punt, però també el condemna més endavant, quan les coses es posin magres.

És així com anem descobrint les *lebensborn*, autèntiques «granges» d'alemanys àries, preparades per engendrar alemanys purs. També el segrest de nens petits potencialment germanitzables o la posterior colonització de territoris anexionats per part de famílies escollides. La caça i captura de la resistència partisana i el tracte bestial cap a les persones enviades als camps d'extermini. S'anirà comprovant, per tant, com si es volgués demostrar empíricament, la degradació de les polítiques racials nazis i la perversió consegüent dels seus executors. Progressivament i de forma inexorable, assistirem al procés de deshumanització que, no només van patir els jueus, sinó també els eslaus, considerats subhumans. Exemplificat en la dona polonesa que el narrador salva a l'inici, com a possible «exemplar» germanitzable, però que, finalment, acaba essent violada entre un grup de soldats perquè, al cap i a la fi, no deixa de ser una «bagassa polonesa» (p. 271).

El to sobri i sense concessions amb el qual s'expressa el protagonista augmenta a estones

L'ambigüitat del seu discurs. De la mateixa manera que reconeix com el nazisme el va ajudar a catapultar-se fins a posicions privilegiades, en cap moment dubta de la seva qualitat i importància com a científic. Fins al punt que, un cop finalitzada la guerra, pot reprendre anys més tard la carrera investigadora i acabar essent un reconegut etiòleg de fama internacional. Escriu, afirma, per purgar els «pecats» i aconseguir el seu objectiu primigeni: sortir amb vida del camp de concentració rus. Queden flotant, tanmateix, preguntes a l'aire: realment està penedit del tot del que va arribar a fer? És creïble el seu discurs de renúncia a les idees eugenèsiques?

L'esperit del temps, doncs, és també un retrat que vol reflexionar sobre les contradiccions internes dels éssers humans. De com les ambicions més personals poden arribar a anul·lar qualsevol empatia cap a la resta de la societat. I de com les persones més ben formades d'intel·lecte es poden veure empeses a actuar acríticament. Diu la prestigiosa doctora Hetzer cap a la meitat de la novel·la, en ple procés de germanització de nens polonesos:

Ara mateix, quan mirava als ulls tots aquells nens, la consciència em dictava aquest mateix sentiment d'una ordre de tipus superior. No és el meu deure qüestionar si allò està ben fet o mal fet, sinó seguir al peu de la lletra les ordres rebudes del Reichsführer Himmler, que al seu torn ha rebut del Führer. I m'ompli de goig un dia com el d'avui, durant el qual he pogut ser tan útil al meu país (p. 223-224).

Fragment que exemplifica perfectament l'actitud amb la qual actuen la majoria de personatges del llibre, subjugats pel carisma d'un líder indiscutible, fins i tot, quan la derrota alemanya és més que evident. El protagonista i alguns dels seus companys sí que s'arriben a qüestionar, a estones, la idoneïtat o encert de les propostes del III Reich, però seguiran sempre endavant, presoners, també, dels privilegis que ells mateixos han adquirit gràcies al règim. La novel·la, per tant, esdevé un retaule acurat de l'ascens i derrota del nazisme des del punt de vista de les persones més cultes i formades que, precisament gràcies a això, van aconseguir sobreviure'l. I ens alerta, finalment, de la facilitat amb què les idees més extremistes poden penetrar en una societat, per molt culta i formada que es pensí ser.

Una novel·la ben travada i construïda amb professionalitat. Volgudament freda en la seva execució, d'acord amb la veu narradora. I que permet accedir, al gran públic, a noves i esborronadores pràctiques nazis. Un tema, ja ho dièiem a l'inici, que sempre genera interès. Sobretot entre cert sector de la població com, per posar un exemple a l'atzar, el que podrien conformar els lectors i socis d'Òmnium Cultural.

ETIQUETES [FRITZ KESSEL](#) [HEINRICH HEIMANN](#) [KURT VON SCHUBERT](#) [L'AMASSI QUE ESTIMAVA LES LLEIBES](#) [L'ESPIRIT DEL TEMPS](#)

[L'AMASSI](#) [MARKET DOMINANCE](#) [NARRATI](#) [PREMI D'ENSENJA A LA MILLOR NOVEL·LA DE L'ANY 2019](#)

ARTUR GARCIA FUSTER | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Barcelona, 1991). Filòleg i professor d'institut. Expert en literatura catalana contemporània i també en sèries de TV3. Autor del llibre *Memòria, oraltat i ironia a la narrativa de Jesús Moncada* (2019).

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Notícies](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
holag@lectorat.cat

Política de privacitat
Copyleft

© LA LECTORA 2018